

**SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA O'TKIR RESPIRATOR
INFEKTSIYALARNING KLINIK VA VIRUSOLOGIK TAVSIFI****Berdimurodova Sarvinoz Inoyatullo qizi**

Toshkent davlat tibbiyot universiteti Termiz filiali

Annotatsiya: O'tkir respirator infeksiyalar (O'RI) Surxondaryo viloyatida mavsumiy ko'tarilishlar bilan kechib, birlamchi tibbiy yordamga murojaatlarning sezilarli qismini tashkil etadi. Klinik belgilarning o'xshashligi (isitma, yo'tal, tumov, tomoq og'rig'i, holsizlik) sabab etiologiyani faqat klinika bilan ajratish ko'pincha xatolarga olib keladi. Ushbu tezis O'RInlarni sindromik yondashuv (GO'K/OO'RI) va laborator tasdiq (RT-PCR yoki multipleks panel) bilan integratsiyalash orqali klinik boshqaruv sifatini oshirish imkoniyatlarini bayon qiladi. Resurs cheklangan sharoitda testlashni og'ir holatlar va yuqori xavf guruhlariga yo'naltirish, asorat belgilari bo'yicha erta risk-stratifikatsiya qilish hamda antibiotiklarni oqilona qo'llash tamoyillari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: O'RI, O'RVI, GO'K, OO'RI, gripp, rinovirus, RS-virus, multipleks RT-PCR, sentinel kuzatuv, risk-stratifikatsiya, Surxondaryo.

**КЛИНИЧЕСКАЯ И ВИРУСОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА
ОСТРЫХ РЕСПИРАТОРНЫХ ИНФЕКЦИЙ НА ПРИМЕРЕ
СУРХАНДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ****Бердимуродова Сарвиноз Иноятулло кизи**Термезский филиал Ташкентского государственного медицинского
университета

Аннотация. Острые респираторные инфекции (ОРИ) в Сурхандарьинской области протекают с сезонными подъёмами и составляют значительную долю обращений за первичной медицинской помощью. Из-за сходства клинических признаков (лихорадка, кашель, насморк, боль в горле, слабость) попытка определить этиологию только по клинике часто приводит к ошибкам. В данных

тезисах рассматриваются возможности повышения качества клинического ведения ОРИ путём интеграции синдромного подхода (ГПЗ/ТОРИ) с лабораторным подтверждением (RT-PCR или мультиплексные панели). В условиях ограниченных ресурсов предлагается направлять тестирование на тяжёлые случаи и группы высокого риска, проводить раннюю риск-стратификацию по признакам осложнений, а также придерживаться принципов рационального применения антибиотиков.

Ключевые слова: ОРИ, ОРВИ, ГПЗ, ТОРИ, грипп, риновирус, РС-вирус, мультиплексный RT-PCR, sentinel-наблюдение, риск-стратификация, Сурхандарьинская область.

CLINICAL AND VIROLOGICAL CHARACTERISTICS OF ACUTE RESPIRATORY INFECTIONS: THE CASE OF SURKHANDARYA REGION

Berdimurodova Sarvinoz Inoyatullo qizi

Termez Branch of Tashkent State Medical University

Abstract. Acute respiratory infections (ARI) in the Surkhandarya region demonstrate seasonal peaks and account for a significant proportion of primary healthcare visits. Due to the similarity of clinical symptoms (fever, cough, rhinitis, sore throat, weakness), determining etiology based solely on clinical presentation often leads to errors. This thesis outlines opportunities to improve the quality of ARI clinical management by integrating a syndromic approach (ILI/SARI) with laboratory confirmation (RT-PCR or multiplex panels). In resource-limited settings, it is proposed to prioritize testing for severe cases and high-risk groups, apply early risk stratification based on complication signs, and follow principles of rational antibiotic use.

Keywords: ARI, ARVI, ILI, SARI, influenza, rhinovirus, RSV, multiplex RT-PCR, sentinel surveillance, risk stratification, Surkhandarya region.

Kirish

Respirator infeksiyalar etiologik jihatdan juda rang-barang bo'lsa-da, ularning klinik ko'rinishi ko'p hollarda bir xil sindromik ramkada namoyon bo'ladi. Surxondaryo viloyatida aholi zich joylashgan nuqtalar, ta'lim muassasalaridagi yaqin kontaktlar va

mavsumiy migratsiya oqimlari respirator viruslarning tarqalishi uchun qulay sharoit yaratadi. Amaliyotda eng muhim vazifa - kasallikning og'irlik darajasini tez baholash, xavf omillarini aniqlash va boshqaruv qarorini (uyda davolash, kuzatuvni kuchaytirish yoki gospitalizatsiya) to'g'ri tanlashdir.

GO'K (grippga o'xshash kasallik) va OO'RI (og'ir o'tkir respirator infeksiya) kabi standart holat aniqlash mezonlari birlamchi va statsionar bo'g'inda triajni bir xillashirishga yordam beradi. Bunday yondashuv laborator diagnostika bilan birlashtirilsa, klinik qarorlar aniqroq bo'ladi: gripp ehtimoli yuqori bo'lgan davrda antiviral masalasi, RS-virus ustun bo'lishi mumkin bo'lgan davrda pediatrik bronxiolit xavfi, rinovirus fonida esa asosan simptomatik va qo'llab-quvvatlovchi yordamning ustuvorligi kabi yo'nalishlar shakllanadi.

Maqsad va vazifalar;Surxondaryo viloyati sharoitida O'RIlarning klinik va virusologik tavsifini sindromik kuzatuv hamda laborator tasdiq bilan integratsiyalashgan yondashuv orqali asoslash.GO'K/OO'RI bo'yicha triaj mezonlarini tizimlashtirish; (2) asosiy klinik fenotiplarni (grippga xos, rinovirusga xos, RS-virusga xos, adenovirus/paragrippga xos) amaliy ajratish; (3) selektiv testlash algoritmini belgilash; (4) birlamchi bo'g'in uchun boshqaruv prototipini (simptomatik yordam, izolyatsiya, kuzatuv) taklif etish; (5) ta'lim muassasalarida profilaktika va filtr nazoratining amaliy mexanizmlarini kuchaytirish bo'yicha tavsiyalar berish.

Material va metodlar;Tezis amaliy sog'liqni saqlash ehtiyojlariga yo'naltirilgan tavsifiy-analitik yondashuv asosida tayyorlandi. Holat aniqlashda sindromik mezonlar qo'llanadi: GO'K - o'tkir boshlanish fonida isitma va yo'tal ustunligi; OO'RI - nafas yetishmovchiligi belgilari yoki gospitalizatsiya ehtiyoji bilan kechuvchi o'tkir respirator sindrom. Laborator tasdiq uchun nazofaringeal/orofaringeal surtma asosida RT-PCR yoki multipleks panel tavsiya etiladi.Selektiv testlash quyidagi guruhlariga ustuvor yo'naltiriladi: (a) OO'RI yoki klinik og'irlashish belgilari bor bemorlar; (b) 0-5 yosh bolalar va 65 yoshdan yuqorilar; (c) homiladorlar; (d) KOAH, bronxial astma, yurak yetishmovchiligi, diabet kabi komorbid fondagi bemorlar; (e) yopiq jamoada klaster gumoni. Klinik baholashning minimal paketi: SpO₂, nafas soni, yurak urishi, arterial bosim, hushyorlik darajasi va suvsizlanish belgilaridir.

Natijalar;Viloyat sharoitida O'Rilar klinik jihatdan uchta asosiy boshqaruv yo'lagiga ajraladi. Birinchi yo'lak - yengil yuqori nafas yo'li sindromi: tumov, tomoq qichishi, yengil isitma, umumiy ahvol qoniqarli. Ikkinchi yo'lak - grippga o'xshash intoksikatsion sindrom: to'satdan yuqori isitma, kuchli holsizlik, mialgiya, quruq

yo'tal; bunda risk-guruhlarda og'irlashish ehtimoli yuqori. Uchinchi yo'lak - pastki nafas yo'llari zararlanishi: hansirash, nafas tezlashishi, xirillash, SpO₂ pasayishi; bolalarda bronxiolit fenotipi ko'p uchrashi mumkin. Virusologik nuqtai nazardan, respirator mavsum davomida patogenlar ulushi o'zgarib turadi; shuning uchun amaliyotda muhim bo'lgan narsa - aynan qaysi virus aylanayotganini aniqlash emas, balki laborator diagnostikani klinik qarorni o'zgartiradigan vaziyatlarda qo'llashdir. Masalan, og'ir sindromli yoki komorbid fonli bemorda gripp tasdiqlansa, izolyatsiya, kuzatuv va etiologik yondashuvning vaqt oynasi aniqroq boshqariladi; RS-virus yoki metapnevovirus aniqlansa, pediatrik bronxiolit va nafas yetishmovchiligi xavfini baholash kuchaytiriladi. Bakterial asoratlarni ajratish uchun 'qizil bayroqlar' muhim: 3-5 kundan ortiq yuqori isitmaning saqlanishi yoki ikkilamchi ko'tarilishi, hansirashning kuchayishi, ko'krak qafasida og'riq, hushyorlikning pasayishi, suvsizlanish, auskultatsiyada lokal o'zgarishlar. Ushbu belgilar mavjud bo'lsa, ko'krak qafasi tasviriy diagnostikasi va yallig'lanish markerlari (imkon bo'lsa) bilan birga bakterial pnevmoniya ehtimoli baholanadi.

1-jadval. Birlamchi bo'g'inda triaj va boshqaruv

Mezon	Baholash	Taktika
Yengil O'RI	SpO ₂ normal, nafas soni norma, intoksikatsiya yengil	Simptomatik yordam, uy rejimi, 48-72 soatda qayta baholash
Risk guruhi	0-5 yosh, 65+, homilador, komorbid fon	Selektiv testlash, yaqin kuzatuv, asorat belgilarini erta qidirish
Og'irlashish	SpO ₂ pasayishi, retraksiya, hushyorlik pasayishi, suvsizlanish	Shoshilinch yo'llanma/gospitalizatsiya, oksigen terapiyasi indikatsiyasi
Bakterial asorat gumoni	Uzoq isitma, lokal auskultatsiya, ko'krak og'rig'i	Tasviriy diagnostika, laborator markerlar, protokol bo'yicha antibiotik

Muhokama; Surxondaryo sharoitida O'RIlarni boshqarishda asosiy muammo - klinik o'xshashlik fonida ortiqcha davolash va kech aniqlash o'rtasidagi muvozanatni topishdir. Selektiv testlash va standart triaj mezonlari bu muammoni amaliy yechishga yordam beradi: og'ir holatlarda laborator tasdiq epidemiologik nazoratni kuchaytiradi, yengil holatlarda esa simptomatik yordam va izolyatsiya choralariga urg'u beriladi. Ta'lim muassasalarida ertalabki filtr nazorati, shamollatish, qo'l gigiyenasi va 'simptom bo'lsa uyda qolish' qoidasi klinik yuklamani kamaytiruvchi jamoat

salomatligi instrumentlaridir. Profilaktika blokida grippga qarshi emlash kommunikatsiyasi risk-guruhlarda og'ir holatlar ulushini pasaytirishga xizmat qiladi.

Kelgusida viloyatda 2-3 sentinel nuqtada muntazam namuna olish va multipleks panel asosida 'mahalliy virusologik portret'ni shakllantirish tavsiya etiladi. Bunday yondashuv statsionar o'rinlarni rejalashtirish, oksigen resurslarini tayyorlash va birlamchi bo'g'inda triaj sifatini oshirishga yordam beradi.

Xulosa

O'RIlar Surxondaryo viloyatida mavsumiy ko'tarilishlar bilan kechuvchi, klinik jihatdan turli viruslar bilan bog'liq bo'lishi mumkin bo'lgan sindromlar majmuasidir. Eng samarali amaliy model - sindromik aniqlash (GO'K/OO'RI)ni pulsoksimetriya va risk-stratifikatsiya bilan birlashtirish, laborator diagnostikani esa klinik qarorni o'zgartiradigan vaziyatlarda selektiv qo'llashdir. Antibiotiklar faqat bakterial asorat gumoni kuchli bo'lganda protokol asosida qo'llanilishi kerak. Jamoat salomatligi darajasida filtr nazorati, gigiyena protokollari va emlash targ'iboti O'RI yukini kamaytirishning ustuvor yo'nalishlaridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash tizimi. "Gripp va O'RI bo'yicha haftalik milliy byulleten". 2025 yil 41-hafta (2025/26 mavsum). - Elektron resurs.
2. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash tizimi. "Gripp va O'RI bo'yicha haftalik milliy byulleten". 2025 yil 42-hafta (2025/26 mavsum). - Elektron resurs.
3. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash tizimi. "Gripp va O'RI bo'yicha haftalik milliy byulleten". 2025 yil 43-hafta (2025/26 mavsum). - Elektron resurs.
4. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash tizimi. "Gripp va O'RI bo'yicha haftalik milliy byulleten". 2025 yil 23-hafta (2024/25 mavsum). - Elektron resurs.
5. Qoraqalpog'iston Respublikasi sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi xizmati. "Mavsumiy infeksiyalar profilaktikasi bo'yicha targ'ibot ishlari" (gripp va O'RVI bo'yicha tavsiyalar). - Elektron resurs.